

LAUSUNTO

10.1.2013

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Viite: Lausuntopyyntö dnro39/010/2012

Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi oppilas ja opiskelijahuollosta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 183 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä 62 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Litteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja: Erityisasiantuntija Laura Simik, puhelin 040 741 62 99, laura.simik@soste.fi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Society for Social and Health

www.soste.fi

1. Yleistä

SOSTE on tyytyväinen siihen, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelu etenee ja hajallaan olevat säännökset kootaan yhden lain alle. Tämä on erittäin tärkeää oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, eri tahojen vastuu- ja työnjaon selkeyttämiseksi sekä rahoituspohjan rakentamisen vuoksi.

SOSTEn mielestä erityisen tärkeää on painopisteen siirtäminen oppilas- ja opiskelijahuollossa laajaan ennaltaehkäisevään, yhteisölliseen työhön. Myös kodin ja koulun yhteistyön lisääminen on tärkeä tavoite.

Lisäksi SOSTE pitää erinomaisena, että lakiesityksen perusteluissa huomioidaan nuorten lisääntyneiden mielenterveysongelmien ja elämönhallintavaikkeuksien aiheuttama haaste sekä pyritään parantamaan kouluturvallisuutta. Tästä syystä esimerkiksi opiskeluhoillon kuraattoreiden ja psykologipalveluiden lisääminen on kannatettavaa.

Vaikka lakiesitysluonnos sisältää useita tärkeitä näkökulmia, on luonnos vielä hajanainen, epäselkeä ja käsitteet ovat määritelty ylimalkaisesti tai epämääräisesti. Säädetessä näin tärkeää lakia on pyrittävä yksiselitteisyyteen ja johdonmukaisuuteen, koska vain siten varmistetaan lain sekä sen tavoitteiden toteutuminen. Lakiesityksessä on myös unohdettu erityisryhmät (vajaakuntoiset, erityistä tukea tarvitsevat ja liikuntarajoitteiset).

SOSTE esittää seuraavia tarkennuksia lakiin

- 1. Esteettömyys, syrjinnän vastaisuus ja erityisryhmät osaksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakia**
- 2. Vastuunjakovaatimus kirjattava suunnitelmiin**
- 3. Yhteistyötä kodin, koulun ja opiskelijoiden välillä lisättävä**
- 4. Yhteisöllisen opiskeluhoillon ja ennaltaehkäisevän työn sekä opiskelijan oman vastuun merkitys määriteltävä ja kirjattava paremmin**
- 5. Tiedonsaantioikeutta ja salassapitoa muutettava siten, että viranomais- ja oppilaitosyhteistyö helpottuvat**
- 6. Opiskelijan oikeutta estää huoltajan/ laillisen edustajan tiedonsaanti tai**

osallistuminen tarkennettava

7. Turvallisuus ja kriisien ennaltaehkäisy nostettava osaksi lakia
8. Työn mitoituksen, vaatimusten sekä rahoituksen vastattava toisiaan
9. Käsitelmäärittelyjä täsmennettävä
10. Valmistelussa unohdettu avoin keskustelu
11. Kuntarakenne- ja soteuudistus huomioitava lakia valmisteltaessa

Ohessa perustelut sekä SOSTEn ehdotukset lain muutoksiksi.

1. Esteettömyys, syrjinnän vastaisuus ja erityisryhmät osaksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakia

SOSTEn mielestä suurin puute lakiesityksessä on esteettömyyden, syrjinnän vastaisuuden ja erityisryhmien unohtaminen.

Elina Laaksonen on selvittänyt esteetöntä opiskelua yliopistoissa. Laaksonen selvityksestä käy ilmi, että esteettömyys toteutuu puutteellisesti ja sen sen nähdään koskevan pääosin rakennettua ympäristöä ja tilakysymyksiä. Tämä käsitys on suppea.

Laaksonen mukaan esteettömyydellä tulee tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Esteettömyys koskettaa kaikkia opiskelijoita ja koko henkilöstöä, mutta erityisen tärkeää se on niille yliopistoyhteisön jäsenille, joilla on jokin vamma, jotka ikääntyvät tai kuuluvat kulttuurisiin tai kielellisiin vähemmistöihin.

Edellä kuvatun esteettömyyden edistämiseksi ja syrjinnän vähentämiseksi SOSTE vaatii, että lakiesitystä muutetaan seuraavasti:

1§ Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on:

- 1) edistää oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista, terveyttä, **osallisuutta** ja hyvinvointia sekä ehkäistä ongelmien syntymistä;
- 2) edistää koulu- ja opiskeluyhteisön ja –ympäristön hyvinvointia, **esteettömyyttä**,

terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä yhteisöllistä toimintaa;
3) ...

3§ Opiskeluhoolto, 1 mom

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden, sekä sosiaalisen hyvinvoinnin, **esteettömyyden ja osallisuuden** edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa koulu- ja oppilaitosyhteisössä.

4§ Opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoolto

Koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaisella opiskeluhoollolla tuetaan sekä yhteisöllistä että yksilöllistä hyvinvointia ja **osallisuutta**, tuetaan terveellisen ja turvallisen oppimis- ja opiskeluympäristön syntymistä, **edistetään esteettömyyttä ja vähennetään syrjintää**, suojataan mielenterveyttä ja ehkäistään syrjäytymistä sekä edistetään koulu- ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia.

10§ Opiskeluhooltosuunnitelma 2.mom

Suunnitelmaan on kirjattava:

- 1) arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista;
- 2) koulu- ja opiskeluyhteisön toimenpiteet oppimisen, hyvinvoinnin, terveyden, **esteettömyyden**, turvallisuuden, sosiaalisen vastuullisuuden, vuorovaikutuksen ja osallisuuden edistämiseksi sekä tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi;

Lain perusteluista tulee ilmetä se, esteettömyys ja syrjinnän vastainen työ sekä erityisryhmät ymmärretään oppilas- ja opiskeluhooltolaissa totuttua laajemmin. Tila- ja rakennusratkaisujen lisäksi esteettömyyttä kehitetään lain säätämällä tavalla myös opinto- ja viestintäasioissa. Esimerkiksi selkokielisyys, apuvälineiden

saatavuus ja käyttö, avustajapalvelut sekä esimerkiksi opetushenkilökunnan osaaminen tulisi nostaa kehitettäviksi asioiksi.

Lisäksi lain perusteluihin kirjataan, että opiskeluhoitosuunnitelman tulee sisältää suunnitelma ja toimenpiteet esteettömyyden edistämiseksi. SOSTE muistuttaa, että apua sekä tietoa esteettömyyden edistämisestä saa vammais- ja invalidijärjestöiltä.

Lisäksi SOSTE toivoo, että suunnitelmia laadittaessa huomioidaan, että eri koulutusasteiden ja eri-ikäisten lasten/nuorten haasteet varsin eri tyyppisiä. Lisäksi SOSTE toteaa, että uudella lainsäädännöllä ei pitäisi heikentää aiempaa käytäntöä ja rahoitusta erityisryhmien ja esteettömyyden osalta.

2. Vastuunjakovaatimus kirjattava suunnitelmiin

SOSTE pitää erittäin tärkeänä sitä, että lakiesitysluonnoksessa on selkeästi (3§, 2.mom) kirjattu, että oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu opiskeluyhteisön hyvinvoinnista.

Vastuunjako on tarkennettava hyvinvointisuunnitelmassa ja opiskeluhoitosuunnitelmassa. Ilman selkeää vastuunjaon suunnitelmaa ja vastuuhenkilöiden määrittelyä tavoitteet jäävät toteutumatta. Lisäksi suunnitelmien osalta olisi syytä kirjata aikataulutuksen sitominen esimerkiksi valtuustokausiin.

SOSTE esittää seuraavankaltaisia muutoksia:

9§, 2mom

Opiskelijahuollon hyvinvointisuunnitelmaan on kirjattava:

- 1) opiskeluhoollon tavoitteet ja paikallisen toteuttamistavan keskeiset periaatteet
- 2) arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoollopalveluista sekä avustaja-, tuki- ja erityisopetuspalveluista
- 3) toimet, joilla vahvistetaan opiskeluympäristön ja -yhteisön hyvinvoinnin edistämistä ja opiskelijoiden varhaista tukea; sekä
- 4) tiedot hyvinvointisuunnitelman toteuttamisesta, **vastuunjaosta** ja seurannasta

10§, 2 mom

Suunnitelmaan on kirjattava

- 1) arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskelijahuollopalveluista;
- 2) koulu- ja opiskeluyhteisön toimenpiteet oppimisen, hyvinvoinnin, terveyden, turvallisuuden, sosiaalisen vastuullisuuden, vuorovaikutuksen ja osallisuuden

- edistämiseksi sekä tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi;
- 3) yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden, kodin sekä koulussa tai oppilaitoksessa työskentelevien sekä muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa; sekä
  - 4) toimenpiteet opiskelijahuoltosuunnitelman toteuttamiseksi, **vastuunjaoksi** ja seuraamiseksi (omavalvonta)

3. Yhteistyötä kodin, koulun ja opiskelijoiden välillä lisättävä

Kodin ja koulun yhteistyö sekä opiskelijoiden rooli on tuotu vahvasti esiin perusteluissa. Tämä on keskeistä yhteisöllisen ja laajan hyvinvoinnin, turvallisuuden sekä ennaltaehkäisevien toimien kannalta. On tärkeää varmistaa, että eri tahot sitoutuvat tavoitteisiin ja siksi heidät tulee ottaa mukaan tiiviisti jo suunnittelutyöhön. Samalla edistetään opiskelijoiden osallisuutta ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista.

SOSTE esittää, että tästä syystä lakiesitystä muutetaan seuraavasti:

3§ pykälän 3.mom

Opiskeluhuoltoa **suunnitellaan ja** toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

10§ ensimmäiseen momenttia muutetaan seuraavasti:

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskelijahuoltosuunnitelma **yhteistyössä henkilöstön, opiskelijoiden edustuksen ja vanhempaintoimikunnan kanssa.**

12§ Tiedottamis- ja ohjausvelvollisuus

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijoilla ja heidän huoltajillaan on tieto oppilaitoksen opiskelijoiden käytettävissä olevista opiskelijahuollon palveluista **sekä mahdollisuus tutustua opiskeluhoitosuunnitelmaan.**

13§ Opiskeluhooltoryhmät

Monialaisuus määriteltävä tarkemmin ja lisättävä tarvittavat tekstit siten, että opiskelijahuollon ohjausryhmissä ovat edustettuna myös vanhemmat ja opiskelijat. Yksittäisten opiskelijoiden asioita koskeviin ryhmiin ja asiantuntijaryhmän kokoonpanoon tämä lisäys ei vaikuta.

4. Yhteisöllisen opiskeluhoollon ja ennaltaehkäisevän työn sekä opiskelijan

oman vastuun merkitys määriteltävä ja kirjattava paremmin

Lain perusteluissa tuodaan vahvasti esille yhteisöllinen opiskeluhoito ja ennaltaehkäisevä työ. Lakiesitysluonnoksessa 7§:ssä yhteisöllistä opiskeluhoitoa ei juurikaan määritellä eikä ennaltaehkäisevää työtä nosteta riittävästi esille.

Mikäli yhteisöllisen opiskeluhoitoon ja/tai ennaltaehkäisevän työn osalta tavoitteet jäävät päätettäväksi vain kunta- tai oppilaitostasolle, ei saavuteta lain valmistelutyön mukaista tavoitetta yhdenvertaisista palveluista ja opiskelijahuollosta.

SOSTE vaatii, että yhteisöllisen opiskelijahuollon ja ennaltaehkäisevän työn tavoitteet sekä toteuttaminen tulee kirjalta selkeästi lakiin. Lisäksi lainvalmistelussa tulee hyödyntää paremmin aiempaa valmistelutyötä.

SOSTEn mielestä yhteisöllisen opiskelijahuollon toteutumisen kannalta on myös tärkeää määritellä opiskelijan oma vastuu sekä oppilaitoksen keinot puuttua jatkuvaan häiriöihin. Kaikilla opiskelijoilla tulee olla oikeus työrauhaan, turvallisuuteen ja hyvinvointiin ja velvollisuus tätä omalla käytöksellään sekä toiminnallaan edistää.

Mikäli yksittäinen oppilas muiden työrauhaa, turvallisuutta, terveyttä tai hyvinvointia jatkuvasti häiritsee tai vaarantaa omalla käytöksellään tai on muuten kykenemätön ottamaan opetusta vastaan, tulisi opiskeluhoitoryhmällä/asiantuntijaryhmällä tulisi olla oikeus evätä opiskelijan oikeus opetukseen siihen asti, kunnes voidaan todeta asian tilan korjaantuneen. Lisäksi opetushenkilökunnalla tulisi olla oikeus poistaa käytöksellään häiriötä aiheuttanut opiskelija luokkahuoneesta. Jatkotoimista ja -ohjauksesta tulee päättää yksittäistä opiskelijaa koskevissa ryhmissä. Tästä tulee säätää laissa.

Yhteisöllisen opiskelijahuollon osalta oppimisympäristö ja opetusmenetelmät on nähtävä keskeisinä tekijöinä oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi. Erityisesti tärkeään rooliin tulee nostaa psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön kehittäminen, jolloin huomioidaan mm. oppilaiden itsetunnon tukeminen, hyvät vuorovaikutussuhteet, kiusaamattomuus ja yhteisöllisyys.

Yhteisöllisen opiskeluhoitoon näkökulmasta on tärkeää koko henkilöstön, vanhempien ja opiskelijoiden sitoutuminen yhteisöllisen opiskeluhoitoon tavoitteisiin, mikä edellyttää yhteistä arvokeskustelua.

Yhteisesti määritellyt arvot ja koulun toimintakulttuuri luovat kaikkeen koulun toimintaan vaikuttavan perustan.

5. Tiedonsaantioikeutta ja salassapitoa muutettava siten, että viranomais- ja oppilaitosyhteistyö helpottuvat

On kannatettavaa, että tiedonsaantioikeus ja salassapito määritellään laissa tarkasti. Tämä on oikeansuuntainen linja.

Esityksessä viranomaisyhteistyö ja tiedonsaantioikeus rajataan pääsääntöisesti sosiaali- ja terveysalan viranomaisiin. On kuitenkin tilanteita, jolloin yhteistyötä tarvitaan myös muiden viranomaisten kanssa. Myös tiedon siirtyminen uuteen oppilaitokseen ja kotikuntaan on tärkeää.

Tästä syystä lakiesitysluonnoksen salassapitoa koskevaa 22§ tulisi muuttaa siten, että siihen lisätään esimerkiksi poliisi-/maahanmuuttoviranomaisen oikeus saada välttämättömiä tietoja.

Lisäksi tietojen siirtäminen uudelle koulutuksen järjestäjälle tulee olla automaattista ja opiskelijan tai huoltajan tahdosta riippumatonta.

Lisäämällä viranomaisten ja oppilaitosten välistä tiedonkulkua voidaan puuttua esimerkiksi yksittäisen opiskelijan syrjäytymiskehitykseen nopeammin.

Sen sijaan 24§:n kirjaus "koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä toimitettava OPH:lle ja THL:lle opiskeluhuollon arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot" on muutettava yksittäisen opiskelijan oikeusturvan ja salassapitovelvoitteen edellyttämällä tavalla. OPH:n ja THL:n edustajilla ei tule olla oikeutta tai mahdollisuutta tarkastella yksittäisen opiskelijan tietoja.

6. Opiskelijan oikeutta estää huoltajan/ laillisen edustajan/viranomaisen tiedonsaanti tai osallistuminen tarkennettava

SOSTEn mielestä on erittäin hyvä, että yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa painotetaan yhteistyön merkitystä. Opiskelijan, oppilaitoksen ja kodin sekä viranomaisten yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää hyvinvoinnin edistämiseksi.

Kuitenkin 17§:ssa mainitun painavan syy, jolla alaikäinen tai vajaavaltainen voi huoltajaansa kieltää osallistumasta opiskeluhuoltoasian käsittelyyn tai antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä tietoja huoltajalleen, tulee ilmetä lain perusteluista nykyistä paremmin. On oltava tarkkaan määriteltyä, mitkä asiat katsotaan niin painaviksi syiksi, että alaikäinen voi evätä tiedonkulun huoltajalle/lailliselle edustajalle tai estää tätä osallistumasta keskusteluun.

Lisäksi 18§:n 2. momentti on liian rajaava. Opiskelijalla ei tule olla oikeutta estää muita yhteistyötahoja, viranomaisia tai läheisiään osallistumasta asian käsittelyyn. Tarpeellisten tahojen määrittely on oltava opiskelijahuoltoryhmän vastuulla ja sen tapahduttava myös ilman opiskelijan tai hänen suostumustaan. SOSTE esittää että lakia muutetaan 18§:n osalta siten, että asian käsittelyyn osallistuvat tarvittaessa myös muut viranomais- tai yhteistyötahot ja tästä tiedotetaan opiskelijaa sekä tarvittaessa hänen huoltajaansa tai laillista edustajaansa. Opiskelijan mielipide huomioidaan.

7. Turvallisuus ja kriisien ennaltaehkäisy nostettava osaksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakia

SOSTE kehottaa valmistelevia virkamiehiä kirjaamaan kouluturvallisuusraportissa syntyneitä tavoitteita lakiesitykseen. Viime vuosien kouluampumiset ja muut vaaratilanteet on pystyttävä ennaltaehkäisemään.

Tästä syystä SOSTE toivoo lakiesitykseen kirjattavan kohdan, jossa opetushenkilöstön/opiskeluhoitoryhmän on viipymättä ilmoitettava poliisiviranomaiselle mahdollisista uhkauksista, vaaratilanteista tai painavista epäilyistä opiskeluturvallisuuden uhattuna olemisesta. Myös alaikäisten päihteiden käyttö tai laittomien päihteiden käyttö tulisi saattaa aina myös poliisiviranomaisen tietoon.

Lisäksi opiskeluhoillon hyvinvointisuunnitelmaa ja opiskeluhoitosuunnitelmaa laadittaessa on kriisien ennaltaehkäisyn ja turvallisuuden lisääminen oltava yksi tavoite.

8. Työn mitoituksen, vaatimusten sekä rahoituksen vastattava toisiaan

SOSTE on huolissaan rahoituksen riittävydestä. Valtiontalouden kehyksissä 2013-2016 oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämiseen kohdennetaan 13 miljoonaa euroa vuositasolla v:sta 2014 eteenpäin. SOSTE toivoo, että esityksestä kävisi paremmin ilmi miten rahoitus kehysten sisältä on tarkoitus toteuttaa.

Lakiesityksessä opiskelijahuolto siirtyy kokonaisuudessaan kuntien vastuulle. Lisäksi lakiesityksen hyväksymisen myötä koulukuraattoreiden ja –psykologien määrä kasvaa huomattavasti.

Tämä aiheuttaa suuren haasteen kunnille, joissa osa jo tällä hetkellä kamppailee talousvaikeuksien keskellä. Kuntien budjeteista suurin menoerä ovat jo tällä hetkellä sosiaali- ja terveystoimen menot.

Riitämätön rahoitus estää lain toteutumisen. Siinä kuntien resurssit eivät nykyisellään tuskin riittävä ylläpitämään ja kehittämään opiskelijahuoltoa sekä palkkaamaan tarvittavan määrän kuraattoreita sekä psykologeja.

Lisäksi SOSTE haluaa kiinnittää huomiota byrokratian lisäämiseen, työnjohdollisiin kysymyksiin ja opetusalan henkilöstön työmäärän kasvuun. Lakiesitysluonnoksessa esitetyt täydennettävät kertomukset ja rekisterit varsin laajoja, samoin kerättävät seurantatiedot. Näiden suunnitelmien lisäksi lakiesityksen mukaisesti tulisi perustaa useita työryhmiä eri tasoille. Miten pienillä ja nyt jo ylikuormitetuilla henkilöstömäärillä voidaan tehdä päällekkäistä, hallinnollista työtä konkreettisen työn kärsimättä?

Lisäksi on yksilöllisen opiskelijahuollon kannalta huomioitava se, että opettaja voi oppilas-opettajavuorovaikutuksessa edistää oppilaan optimaalista oppimista ja oppimisen iloa tai vastaavasti huonossa tapauksessa lamaannuttaa sen ja aiheuttaa oppilaalle kouluasuoriutumisen heikkenemisen. Eli taitava opettaja voi tehdä yksilökohtaista opiskeluhoitoa. Hyvä vuorovaikutus luo pohjaa oppimiselle. Siksi on tärkeää panostaa opettajan ammatilliseen osaamiseen tässä suhteessa esimerkiksi täydennyskoulutuksella ja korostamalla oppilas-opettajavuorovaikutuksen tärkeyttä opettajakoulutuksessa.

SOSTE pitää mahdollisena sitä, että edellä esitetty byrokratia sekä valvonta, ohjaus ja seuranta THL:n ja OPH:n toteuttamana vievät valtaosan rahoituksesta. Tämä raportointi tietenkin edesauttaa esimerkiksi THL:n tutkimus- ja seurantatyötä, mutta SOSTEn mielestä painopisteen tulee olla konkreettisisa hyvinvointitoimissa byrokratian sijaan. Tästä syystä SOSTE vaatii, että lakiesityksessä kevennetään valtavaa raportointimäärää, täsmennetään omavalvonnan käsitettä ja suunnataan kehyspäätösten yhteydessä rahoitus konkreettisiin toimiin hallinnon ja hallinnollisten tehtävien kasvattamisen sijaan.

9. Käsitelmäärittelyjä selkeytettävä

SOSTE toivoo käsitelkeyttä koko lakiluonnokseen. Nyt käytetyt määritteet ja käsitteet ovat hajanaisia ja niitä käytetään eri yhteyksissä eri tavoin. Tämä vaikeuttaa lain tulkintaa ja toteuttamista.

Esimerkiksi käsitteitä sosiaalinen vastuu, sosiaalinen hyvinvointi, hyvinvointi käytetään lakiesityksen luonnoksessa hajanaisesti eikä perusteluosuudesta käy ilmi niiden tarkoitusta.

Lisäksi erityistä selkeyttä kaivataan pykälään 9§:, jossa todetaan että koulutuksen

järjestäjä yhdessä kunnan tai useamman kunnan sosiaali- ja terveystoimen kanssa laativat opiskeluhuollon hyvinvointisuunnitelman, joka hyväksytään kunnanvaltuustossa - miten tämä toteutetaan, kun vuoden 2011 lopussa oli toiminnassa 786 koulutuksen järjestäjää. Vai tarkoitetaanko tässä koulutuksen järjestäjällä kuntaa tai kuntaayhtymää? Mikäli näin, niin tällöin on enemmänkin kyse hyvinvointisuunnitelman laatimisesta ja sen hyväksymisestä kuin sopimuspolitiikasta.

Lisäksi lakiesitysluonnoksessa todetaan, että koulutuksen järjestäjä laatii oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman (opiskeluhoitosuunnitelma voisi kuitenkin olla usean oppilaitoksen tai toimintayksikön yhteinen, jos yhteisen suunnitelman laatiminen on perusteltua) > Miten tämä toteutetaan, kun vuoden 2011 lopulla oli 3 934 oppilaitosta, joissa opiskeli yhteensä 1,94 miljoonaa opiskelijaa. Ja mikäli koulutuksen järjestäjällä tarkoitetaan kuntaa, niin tapahtuuko suunnitelman laatiminen virkamiestyönä? SOSTE toteaa edelleen, että oppilaitoskohtainen suunnitelman laatimisen tulee tapahtua oppilaitoksessa. Ja suunnitelman suunnitteluun ja täytäntöönpanoon osallistuvat sekä opetushenkilöstö, tarvittavat sosiaali- ja terveystoimen edustajat, huoltajien edustajat (vanhempain toimikunta) sekä opiskelijoiden edustajat.

10. Valmistelussa unohdettu avoin keskustelu

SOSTE pitää erikoisena sitä, että lausunnolla oleva lakiesitysluonnos on valmisteltu nopeasti virkamiestyönä eikä ainakaan esitysluonnoksen tausta-aineistosta käy ilmi miten aiempien, monialaisten, työryhmien työtä on hyödynnetty 2010 kuulemistilaisuutta lukuunottamatta. SOSTE peräänkuuluttaa avointa keskustelua ja kansalaisdemokratian lisäämistä kaikessa lainvalmistelutyössä. Pelkkä lausuntokierros ei toteuta hallitusohjelmassa esiintuotua henkeä kansalaisdemokratiasta, oikeudenmukaisuudesta ja avoimuudesta.

11. Kuntarakenne- ja soteuudistus huomioitava lainvalmistelussa

Meneillään oleva kuntarakenneuudistus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistaminen liittyvät olennaisesti oppilas- ja opiskelijahuollon toteutumiseen. Aiemmissa oppilas- ja opiskelijahuoltolakeja valmistelleissa työryhmissä ja kuulemisissa on tavoitteeksi nostettu lain valmistelun kytkeminen näihin uudistuksiin. SOSTEn mielestä oppilas- ja opiskeluhoitolain osalta on jo lainvalmisteluvaiheessa oltava tietoinen sekä varauduttava uudistusten tuomiin muutoksiin. Siksi SOSTE kehottaa kytkemään valmistelutyön entistä tiiviimmin näihin meneillään oleviin rakenneuudistuksiin.

*****

Lausunnon keskeinen sisältö

SOSTE on tyytyväinen siihen, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelu etenee ja hajallaan olevat säännökset kootaan yhden lain alle. Tämä on erittäin tärkeää oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, eri tahojen vastuu- ja työnjaon selkeyttämiseksi sekä rahoituspohjan rakentamisen vuoksi.

SOSTEn mielestä erityisen tärkeää on painopisteen siirtäminen oppilas- ja opiskelijahuollossa laajaan ennaltaehkäisevään, yhteisölliseen työhön. Myös kodin ja koulun yhteistyön lisääminen on tärkeä tavoite.

Lisäksi SOSTE pitää erinomaisena, että lakiesityksen perusteluissa huomioidaan nuorten lisääntyneiden mielenterveysongelmien ja elämönhallintavaikeuksien aiheuttama haaste sekä pyritään parantamaan kouluturvallisuutta. Tästä syystä esimerkiksi opiskeluhuollon kuraattoreiden ja psykologipalveluiden lisääminen on kannatettavaa.

Vaikka lakiesitysluonnos sisältää useita tärkeitä näkökulmia, on luonnos vielä hajanainen, epäselkeä ja käsitteet ovat määritelty ylimalkaisesti tai epämääräisesti. Säädetessä näin tärkeää lakia on pyrittävä yksiselitteisyyteen ja johdonmukaisuuteen, koska vain siten varmistetaan lain sekä sen tavoitteiden toteutuminen. Lakiesityksessä on myös unohdettu esteettömyys ja erityisryhmät (vajaakuntoiset, erityistä tukea tarvitsevat ja liikuntarajoitteiset).

SOSTE esittää seuraavia tarkennuksia lakiin

1. Esteettömyys, syrjinnän vastaisuus ja erityisryhmät osaksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakia

Lakiin tulee kirjata, että opiskeluhuoltosuunnitelman tulee sisältää suunnitelma ja toimenpiteet esteettömyyden sekä syrjinnän vastaisen työn edistämiseksi. Tila- ja rakennusratkaisujen lisäksi esteettömyyttä on kehitettävä myös opinto- ja viestintäasioissa. SOSTE muistuttaa, että apua sekä tietoa esteettömyyden edistämisestä saa vammais- ja invalidijärjestöiltä.

2. Vastuunjakovaatimus kirjattava suunnitelmiin

SOSTE pitää erittäin tärkeänä sitä, että lakiesitysluonnoksessa on selkeästi

kirjattu, että oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu opiskeluyhteisön hyvinvoinnista. Vastuunjako on tarkennettava hyvinvointisuunnitelmassa ja opiskeluhuoltosuunnitelmassa. Ilman selkeää vastuunjaon suunnitelmaa ja vastuuhenkilöiden määrittelyä tavoitteet jäävät toteutumatta.

3. Yhteistyötä kodin, koulun ja opiskelijoiden välillä lisättävä

On tärkeää varmistaa, että eri tahot sitoutuvat tavoitteisiin ja siksi heidät tulee ottaa mukaan tiiviisti jo suunnittelutyöhön. Samalla edistetään opiskelijoiden osallisuutta ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista. Vahempien ja opiskelijoiden edustus jo muun muassa suunnitelmatasolla tulee kirjata lakiin.

4. Yhteisöllisen opiskeluhuollon ja ennaltaehkäisevän työn sekä opiskelijan oman vastuun merkitys määriteltävä ja kirjattava paremmin

SOSTE vaatii, että yhteisöllisen opiskelijahuollon ja ennaltaehkäisevän työn tavoitteet sekä toteuttaminen tulee kirjalta selkeästi lakiin. SOSTEn mielestä yhteisöllisen opiskelijahuollon toteutumisen kannalta on myös tärkeää määritellä opiskelijan oma vastuu sekä oppilaitoksen keinot puuttua jatkuvaan häiriöihin. Opiskeluhuoltoryhmällä/asiantuntijaryhmällä tulisi olla oikeus evätä opiskelijan oikeus opetukseen siihen asti, kunnes voidaan todeta asian tilan korjaantuneen.

5. Tiedonsaantioikeutta ja salassapitoa muutettava siten, että viranomais- ja oppilaitosyhteistyö helpottuvat

On kannatettavaa, että tiedonsaantioikeus ja salassapito määritellään laissa tarkasti. Esityksessä viranomaisyhteistyö ja tiedonsaantioikeus rajataan pääsääntöisesti sosiaali- ja terveysalan viranomaisiin. On kuitenkin tilanteita, jolloin yhteistyötä tarvitaan myös muiden viranomaisten kanssa. Myös tiedon siirtyminen uuteen oppilaitokseen ja kotikuntaan on tärkeää myös opiskelijan oman hyvinvoinnin kannalta.

6. Opiskelijan oikeutta estää huoltajan/ laillisen edustajan /viranomaisen tiedonsaanti tai osallistuminen tarkennettava

Opiskelijan, oppilaitoksen ja kodin sekä viranomaisten yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää hyvinvoinnin edistämiseksi. Siksi on oltava tarkkaan määriteltyä, mitkä asiat katsotaan niin painaviksi syiksi, että alaikäinen voi

evätä tiedonkulun huoltajalle/lailliselle edustajalle tai estää tätä osallistumasta keskusteluun. Viranomaisten osalta asiasta tulee päättää asiantuntijaryhmässä.

7. Turvallisuus ja kriisien ennaltaehkäisy nostettava osaksi lakia

SOSTE kehottaa valmistelevia virkamiehiä kirjaamaan kouluturvallisuusraportissa syntyneitä tavoitteita lakiesitykseen. Viime vuosien kouluampumiset ja muut vaaratilanteet on pystyttävä ennaltaehkäisemään

8. Työn mitoituksen, vaatimusten sekä rahoituksen vastattava toisiaan

SOSTE on huolissaan rahoituksen riittävydestä. SOSTE toivoo, että esityksestä kävisi paremmin ilmi miten rahoitus kehysten sisältä on tarkoitus toteuttaa. Lisäksi henkilöstömitoitukset ja –vaatimukset on selkeytettävä ja turhaa byrokratiaa karsittava esityksessä.

9. Käsitelmäärittelyjä täsmennettävä

SOSTE toivoo käsitelkeyttä koko lakiluonnokseen. Nyt käytetyt määritteet ja käsitteet ovat hajanaisia ja niitä käytetään eri yhteyksissä eri tavoin. Tämä vaikeuttaa lain tulkintaa ja toteuttamista.

10. Valmistelussa unohdettu avoin keskustelu

SOSTE peräänkuuluttaa avointa keskustelua ja kansalaisdemokratian lisäämistä kaikessa lainvalmistelutyössä. Pelkkä lausuntokierros ei toteuta hallitusohjelmassa esiintuotua henkeä kansalaisdemokratiasta, oikeudenmukaisuudesta ja avoimuudesta.

11. Kuntarakenne- ja soteuudistus huomioitava lakia valmisteltaessa

SOSTEn mielestä oppilas- ja opiskeluhuoltolain osalta on jo lainvalmisteluvaiheessa oltava tietoinen sekä varauduttava uudistusten tuomiin muutoksiin. Siksi SOSTE kehottaa kytkemään valmistelutyön entistä tiiviimmin näihin meneillään oleviin rakenneuudistuksiin.